

ШЫН

СЭКП Тыва-обкомунун, Тыва-АССР-нин Дээди

Совединин болгаш Министрлер Чөвүлелинин органы

ҮҮЛЕ БҮТСҮН, ДООЗУКЧУ!

Советтүк конга...
Бистин уугу дээгек Төрөөн чурттувустун кайы-лаа бузун-
нарында ортумак болгаш сес чыл школанын бүртүзүдө бо
хүнүндө чачылгайлаа саугаар советтүк конгаар кыгырткайлып
турар. Сес ийикте он чыдар дургузунда, бичкинден эге-
леш, элзиди болгаш анык кижилер кыдыр өскүзгө, оол-
дарны база уругларны кызымак ажал-ишче-күчүндө
чалап, сорук кирип келген конгалар ам оларга советтүк ула-
да чагылааны турары бо-дур.

Ыччалда-лаа ол конгалар доозукчуларга чүгө чарымын-
кынып алаалык ырып турар эвес, харын оларны ший-
тирилт шыгалдакче — сес чыл болгаш ортумак школалар-
ны доозуушкун экемисинин чедипкиниң дужаарычче
кыгырткан турар.

Кижинин бүдүргөн калың-лаа үүзүс ылап-лаа бир үр-
түпсөдиз бээр ужурут. Ыччалга школа доозукчуларынын
сес ийикте он чыл дургузунда кылып келген ажалыныч-
өөрдөлгөшүн түндүктөргө экемисинер үндүрер. Ол дээр
доозукчуларын боттарынык чонуга белээ болгаш отчүдү-
дүр. Анык өскөңгө өөрчирерген тыпсып, эртең-бизик чед-
ип алырында бүт-ле таарымчалык байдалдарын тургузуп
берген Төрөөн чурт оларга чедипкиниң чүгө күзөөр
эвес, дүзүп бузулар малаар, айтырар, негээр эргелг. Ыч-
чанга школа доозукчуларын улут харымсалдагы хүнер
эргезен.

Бистик республиканың школаларында экемисинерге белет-
кедер доозулган. Чижээ, Бин-Хем районунуң Түрүлдө № 1
болгаш 2 Чөөн-Хемчик районунуң Чадаанада № 1 болгаш 2,
Баа-Хем районунуң Сарыг-Септе № 1, Уугу-Хем районунуң
Чаа-Хем, Танды районунуң Балгазын, Кызыл хоорайнын № 2
болгаш 7 школаларында башкылар, өөрчөткүчтер коллек-
тивтерин экемисинерге бүтүр бөсөн. Экемисинер дугайында
дүрүмдерин номчу талышка, комиссияларны тогулаан,
расписанияларын баш ууур тургузуп, акылаан. Экемисинер-
ге чедир кай хонук артыктын тускай календарлар хүн бү-
рү сагыдырып турар.

Ыччанга анык школа доозукчулары эки база чонуг эки
дедиктер-биле — бичик болгаш ханы бичилер-биле төрөөн
чонуп өртүр дээрнине чыгынып чок.

Бо чылып республикада школа доозукчуларынын саны
мурнуку чылдардан дыка хой. Хүндүкү школаларнын 8-ки
класстарын 4800 ажык, кежээки болгаш бот-өөрдөлгөш
школаларын — 1000 ажык кижиле доозар. А хүндүкү школа-
ларнын 10-ку класстарын 2200 ажык, кежээки болгаш бот-
өөрдөлгөш школаларын — 400 ажык кижиле доозуп үнер.

Школа доозукчулары экемисинерин эки дужааган, он
сонгаар кала, чүчү кылырын бо хүнерде база катан
ылаптан боданып, шийтирер турар болгай. Коммунист
партиянын база Совет чакыткы хүн бүрү сагыш салым-
кынып ачылдык бистик аныктарымысты амыдыралдык
ак оруу малап турар. Партиянын XXIV съездин чуртка
бүтү-нитинин ортумак өөрдөлгөш боттадыралар ший-
тирелген болгаш ол оорулга чедипкиниң күчтөткүнүн
эргезен. Бичик болганда сес чыл школанын доозуушкун
колдуунда-ла 3-ку класстарга өөрдөлгөш уламчылар.
Оларын чачылдык ортумак өөрдөлгөш чедеринге ийикте
профессионал-техниктер уулашкычтар кирип, тускай эрте-
мни чедип алыр алар.

А он класе доозуушкун дээди болгаш ортумак өөрдөл-
гөш чедерин малап турар. Кызылда күрүненин башкы инсти-
тутунун үш факультеттери бо чылып 200 ажык кижини
хүлээп алыр. Чурттуң уугу хоорайларында дээди өөрдөл-
гөш чедеринге, чижээ, Москваның, Ленинградтын, Томсктин
куралы үшөөрөөткөргө, Красноярсктин политехниктиң,
Омсктин автоуку, Новосибирскке харылааның электро-
техниктиң институттарыга, Красноярсктин, Иркутсктин,
Томсктин эчки институттарыга дыка хой аныктар
комиссия чонга бирин өөрчүр. Тускай ортумак өөрдөл-
гөш чедерин болгаш профессионал-техниктер кайыны ол
дээр — күзөтүл-биле шыкыл ала болур. Чүгө кайылар өөр-
чиринин дугайында солундарга парлап турар чаралдарын
кызыгыгыл номчууру чүгүл.

Ыччалга ортумак школа доозуушкун хой нуруузу
уугу ажал-агымын кызы-бүрү адырларынга ажалдаар
алар. Школаларга түргөткөн профессионал-техниктерин чо-
гуздаскы, эрттирер турган ужуражыкталар, кежээки до-
озукчуларын кала ажалдарыла деп айтырылгы харымын
берип, дузалар ужурайт. А анык назым, калык шымак
ылап-га, дидим чүрек, ланс күзүл турда, боттуңа тааржыр
ажылды кайыны-лаа тып ал болур.

Кызылдың, Ак-Довурастың, Хову-Аксынын тугулары
болгаш бүдүрүлгөш аныктарын малап турар. Ол чертер-
ге ажалдыкылар, мергезик бедеринин курстарына азы
кежээки техникумнар өөрчөн, тускай эртемени чедип ал
болур. Республиканың сохкоотарына, колхозтарына хой
кижилер, ылааныч малчылар болгаш механикаторлар хер-
ек Көдөшүн амыдыралы чыл бүрү чартынын, ажал-
агылдарга машина-техника көзүндө үедө, ортумак эрте-
мени анык кижилер билгелерин, аргаларын ажалдап болгу
дег ажалдарга алабын.

Коммунисттик интернационализмниң бауруна кижизит-
тиң, эртемптерин үндөткөштерин ханымы-биле шийгээдип
аган бистик аныктарымыс күш-ажылга болгаш өөрдөлгө-
гөш боттарынын оруун тып, совет уагустун рөзөүчү, дайн-
чы, күш-ажылчы чачымдарына төлөткүч болуру маргал-
дач чок.

Школа доозуушкун экемисинерин тууду, боттарынык тус-
кайлап чуртталганын кырып турарларга бистик күзөт-
кис — үүлө бүтсүн, доозукчу!

1973: Тоску беш чылдың шиитпирлиг чылы

ЧЕДИ АЙНЫНҮЛҮҮНДЕ

Тыва автотранспорт эргеле-
линиң тудут-монтаж участогу-
нук ажал-ишчилери тоску
беш чылдың шийтирлиг үш-
кү чылымын бирги кварта-
лында республиканың тудут
органнарынын соци-
алисттик чарышты бирги чер-
ин алган, СЭКП Тыва-обко-
мунун, Тыва АССР-нин Ми-
нистрлер Чөвүлелинин болгаш
облпофөөлөдүлүн шийтир
Кызыл тутун чаалап алган.

Участоктун ажалчылары
ол чедипкиниң ара док-
таанып, а улам сорук кирип,
бедик көдүрүшкүнүг
ажылдап турган, чартык
чылдың ылааның ооалдазын
хуусаа ботиле дооскап, күш-
ажалык тыпсыгени чедип ал-
ган. Ады алырын дургу-
зунда 340 муң рубльниң туд-
тук-монтаж ажалдарын кы-
дыр ылааны 633 муң рубльге
чедирер, ылааны ооалда-
зын 110 хуу хүсөөткен. Күш-
ажалдың ботуруктуугу 7,1
хуу ажык күсөөткөнгө.

Бүдүрүлгө эрткен дөрт ай-
ларын дургузунда 13 муң
рубльниң арыг орулгазын
алыр турган, херек кырында
оу 25 муң рубль чедирген.
Ол бүтү чедипкиниң тудут-
монтаж участогуна ажал-
чыларын тудут материалда-
рын панаалалык ажалдап,
күш-ажалдың бүдүрүшкүнү
бедип турган чедип алган.
Социалисттик чарышты брига-
далар, тус-тус кижилер ара-
зыкта даштык ооргандап,
он түндүктөргө үргүзүп үн-
дүрүп, мурнакчыларын кере-
ли, оларын дургузгалык
пентердине чедип кызын-
гөйи салган. Коллективтин
чоттадыкчылары болгаш чаар-
тыкчылары чүгө эрткен дөрт
айларда беш 10 ажык чо-
гадыкчы сапаларын кирип,

оол 8-ий шийгээткөш, бүдү-
рүлгөде ажалгай берген.
Тудут-монтаж ажалдары
кыдыр бригадалар арасында
социалисттик чарыштын мур-
нуу оодурунда Алексей Ва-
сильевич Петрушкинин
удурткан ажалчылары чор-
уп, беш айларын бүдүрү-
лгө планн ыракта ажык күс-
өөткен. Юрий Андреевич Ог-
невтин удурткамы бызаачы-
лар бригадазы база-ла багай
энес түндүктөргө ажалдап,
май айла тудут-монтаж ажал-
дары кыдыр хүлээлгени 170
хуу боттадырылган.
Тыва автотранспорт эргеле-
линиң тудут-монтаж участо-
гунун ажалчылары амыгы үе-
де үшкү кварталдың үзүнгө
кыдыртып ажалдап эргезен.
В. ЧАДАБА.

ЧУРУКТАРГА: бызаачылар бригадаларын удуртукчу
Ю. Огнев (он талазыла) участоқта бедик мергезилдик
ажылчыларын бирээ; алдыгы разрядтың электринги
В. Казанцев (солгай талазыла) кызымаккы күш-ажалы-
ны кыды ажалдап турар эш-өөрүгү, хүндүктөш чедип
алган.

Малчыннарның чарыжы

Көдээ ишчилериниң республика хуралының киржикчилериниң ТЫВАНЫНҮЛҮҮНДЕ

КЫЙГЫРЫ

Эрткен эштер!

Бирги кварталда мал ажы-
ларын продукциязын бүдү-
реринге болгаш күрүгөге са-
дарыма чедипкиниң дээр
дээр Россия Федерациянын
Министрлер Чөвүлелин ба-
за ВЦИСП-тиң шийтир Кы-
зыл тутун Тыва АССР-ге
тыпсырып тураскааткан,
көдээ ажал-агы ажалдакчы-
ларын республика хуралы-
ның киржикчилерин, бистик
бистик хуралында күш-
ажалымысты ботиле үнө-
лөткө дээр Коммунист пар-
тияга болгаш Совет чаканга
халымы-биле өөрчү чедире-
лини илгерилеп тур бис.

Партиянын XXIV съездин
ийтирлерин амыды-
ралга боттадырылган, бис-
тик республиканың малчы-
нары Бүтү-өлөдүлгө соци-
алисттик чарышты кирип,
бүдүрүлгөниң иштин кыры-
ларын ажалдап кыдыр,
он түндүктөргө тоску беш
чылдың шийтирлиг үшкү
чылдың бирги кварталында
күрүгөге садарыма планна-
ры: элти — 115,3, сүтү —
117,0 хуу күсөөткен. Эрткен
чыл-биле деңгээл, колхоз-
тар болгаш сохкооттар мал
ажымын продукцияларын
дыка хонуп бүдүргөн, малдың
баш салым көзүлгөткөн, оон
продуктууун бедиткен.

Чедип азылган чедипки-
ниң — Тылаңың көдээ
ажал-агымын хөгжүдөр дуга-
ында Коммунист партия-
нын болгаш чакыткыч уугу са-
гыш салымкылыгында база
кызыгыгыл түндүк, бис-
тик хойжурларымысты, саан-
чыларымысты, кадырчылар-
ны

ыстың болгаш фермаларын
оске-да ажалдыкчыларын
күженишканын күш-ажал-
ын күчтөп. Бо күш-
ажалык тыпсыгөтө уугу са-
лымкынын Тес-Хем, Танды,
Чөөн-Хемчик райондарында
ажал-агыларын, «Өлөгөс»,
«Өтө», «Барлык» сохкоотары-
ны, «Револьюцияны» кы-
зымын болгаш «Четкөр» 14
чылдың колхоздарын, мал-
чынары, «Алаш-Маалар»,
сохкоот хойку Оорикан Дор-
жу, «Юк-Тей» сохкоот саан-
чы Валентина Долганова,
«Кызыл туң» сохкоот база
анымакчы Марья Никифиро-
ва болгаш оске-да мур-
накчылар кирип.

Чедип азылган чедипки-
ниң бистик өртүр турар.
Ыччалга бис оларын —
бичкиларын база көзүлгөш
бирги хүлээлгенин кыдыр са-
лып турар бис. СЭКП ТК-нын
декабрь Пленумунуң айттым-
кынып боттадырылган,
күш-ажалдың бүдүрүшкүнү
бедиринин ажалдакчы
маал иштин куралдарын
кызымак илгерилеп база
оларын ажалдакчы, көдээ
ажал-агы эртемениң чед-
ипкиниң болгаш мур-
накчыларын дургузгалык
практикага калбаа-биле ший-
гээдирче база алаа үнө-
лөткө тоску беш чылдың
бийтирлиг чылымын артык
айларда эл, сүт, дүк,
чуура бүдүрерин дыка көү-

дирин, эвөөн чарыгдал үн-
дүргөш, продукциянын пи-
нарын экижидер чедип
алырың республиканың бүтү
малчыларын кыдырып
тур бис. Бүтү бистик эл чү-
гүлэ соругуна база, чак-
чы-айгы одарыма малды
органдагыштык планда, ал-
ган чам малды мөдө азырар
дуркутары болур. Малды
сөөртүр кадарыла кайгы
ооларын эң-ле таарымчалык
ажылдарың, дүң-хүн чок
кадаттык органдакчыларын
база эргөкчү чүгүл сааным
концентраггы болгаш мине-
радык чедирер бээрин,
доктаамал суггарымын,
фермаларын, колхоздарын
зооветеринардык ажалдакчы
экижидерин ажалдакчы
малдың эң-ле продукттуун
чедип алырың эргөкчү чү-
гүлэ байдалдарын тургуза-
лыч малчын бүртү, сеп-
палит бүртү сааным салыр
укуругу.

Республиканың хойжурлар
ам харымсалгалык үнөп —
хой кыргыдакчынын бүдү-
зүдүр турар. Оларын хүлээ-
гези, көдөшүн бүтү ажал-
чыларын соругуна база
хуусааында болгаш бедик
шынарлы чорудары, эки шы-
нарлы, хой дүктү Төрөөн
чуртка бээр болур. Колхоз
болгаш сохкоот бүдүрүлгө
кыргыдакчы башкы түрү
оолдөткө, алаа бүтү тала-
гуу оолдөткө, оларын мер-
гендик кыргычтар-биле
класификаггы-биле четче-

дээр дүк кыргыдакчынын
дүргөн аргазын шийгээдип
алырыңча оола кызыгыгыл са-
лыры эргөкчү чүгүл.

Тыва областың малчы-
нарын эргээшканын бау-
гаар, кестир, кыштагалашкы-
га ыла «бедикчилерин», мал
чедип бедикчилерин ший-
түр кирип, бедикчилер
чедип бүтүн кадаларын
хандырып, кайгаларын
агартышынын, септелгенин
боттарың күжү-биле чоруд-
дарың, эргөкчү чүгүл азы-
ветеринардык хөгжөөш чор-
туу хуусааында шынарлы
чорударың септер кийги-
р тур бис, эрткен эштер.
Тываның малчынары!

Төвөлөгтөгөн ажалдар
ны чедипкиниң боттады-
лары силер бүтүдөткөн, силер-
ниң органдакчылардан бол-
ган сагыла-чуртукчуларда,
чоттадыкчы илгерилеп
болгаш профессионал мер-
гезилерден хамаарың.

Мал ажымын продукция-
зын бүдүрерин башкы көзүл-
гөш, иштетиниң маалым ба-
жып өртүрер, оон продукт-
туун бедик дээр даштык
социалисттик чарышты ула-
мы калбаргырче колхозтар-
нын, сохкооттарын фермалары-
нын ажал-ишчилерин кий-
гыртан тур бис.

Тоску беш чылдың ший-
тирлиг үшкү чылдың алган
социалисттик хүлээлгелерин
күсөөдүр дээр, көдөшүн
ажал-ишчилерин бүтү күш-
терин, билгелерин болгаш
дургузгалык ажалдакчылар
дээр хайы бүдүрүлгөни
илгерилеп тур бис.

Н. В. ПОДГОРНЫЙ АФГАНИСТАНГА ЧОРААН

КАБУЛ. (СЭТА-ның тускай көрр.). ССРЭ-нин Дээди Со-
ветинин Президиумунуң Даргазы Н. В. Подгорныйн Афга-
нистанга албаның найралык аян-чорун үргүзүп турар.
Н. В. Подгорный майын 23-те хүнүн баштайгы чартымын
ла болуң турар кер — Чехословоту ордуга Афганистан
нын Премьер-министри Мухаммед Муса Шафиги хүлээп ал-
ган. Алаа болган бесте үзүндө чагай калбаа-биле совет-
аглар харылдааларын улам калбаргырын айтырылган
чугаалашкан.

Совет аалчылар оолда дүн Кабулдун авто-механика техни-
кумунга чоран. Техникуму ССРЭ-нин дуадамчызы-биле ту-
дуп тургускан.

Совет аалчылар өөрдөлгөш-лаборатория комплекзин бол-
гаш мастер-аалчылар, спорт шедерин, студентилерин ийити
чуртталга бажынарын көргөн.

КАБУЛ. (СЭТА-ның тускай көрр.). Н. В. Подгорный бол-
ган сун үдөп чоруп кижилер майын 23-те хүнүн ийити
чартында Кабул чогулган бичкек Палман хоорайга чор-
ган. Ол хосрой Афганистанга хамаарышпас чорун хүлээп
көргөн көзүң бөжөн ажал чыл мурунда ат салган хоорай
болуп, афган улустун төөгүзүгө демделгиди көргөн.

ССРЭ-нин Дээди Советинин Президиумунуң Даргазы Н. В.
Подгорныйга алдар кылдыр Кабул хоорайнын даргазы Дост
Мухаммед Фазль алаа эргенин шайлагла тургускан. Алаа
Премьер-министр Мухаммед Муса Шафиги, Парламент Пала-
тарыннын даргалары, казак кижигүнери, Афган-Совет на-
йрал ийитилелдин даргазы Мухаммед Астар, Афганистан-
нын ССРЭ-де элчин М. Арф база Афганистанда дипломат-
тың төлөк чедеринин уаурукчулары киришкен.

КАБУЛ. (СЭТА-ның тускай көрр.). ССРЭ-нин Дээди Со-
ветинин Президиумунуң Даргазы Н. В. Подгорный майын
23-те Афганистанын Хааны Мухаммед Захир Шахка алдар
кылдыр Чехословоту ордуга дүшө шайлагла тургускан.

Шайлагла киришкенер:
Совет таладан — ССРЭ-нин Дээди Советинин Президи-
умунуң Даргазын үдөп чорат совет албан кижилер,
афган таладан — Хаанын кызыгуу салтакчылары Ахмед
Шах болгаш Шах Махмуд, маршал Шах Вали, Премьер-Ми-
нистр болгаш дашкык херектер, министри Муса Шафиги;
Хаан чезаңын министри Али Мухаммед, парламентин пал-
аталар даргалары болгаш оон-даа эскелер.

Шайлагла Н. В. Подгорный болгаш Мухаммед Захир
Шах чүчү чугаалаан.

Шайлагла найралык, хүндүктөшкү байдалга эрткен.

Москвада чанып келген

ССРЭ-нин Дээди Советинин Президиумунуң Даргазы
Н. В. Подгорный Афганистандан дүшө Москвада чанып
келген. Афганистанын Хааны Мухаммед Захир Шахтың
чалаанын баураа албаның найралык аян-чорун ол
Афганистанга кылып чоран.

Совет Эвелединин Күрүлө тугтары-биле шийгээткөн
Внуково аэродромунга Н. В. Подгорныйн эштер Ю. В. Ан-
дропов, А. А. Громыко, К. Т. Мауэр, Н. В. Каптелов
болгаш албаның оске-да кижилер уткан.

Н. В. Подгорный-биле кады ону үдөп чорал кижилер
база Москвада эш келген.

(СЭТА).

ПОЛИГРАФИСТЕР

ДЕТКИП ТУРЛАР

СЭКП ТК-ның апрель Пленуму — бүтү совет уагустун амы-
дыралында база бир оола боулушкун. Ол Пленумга комму-
низмни тургузуп турар совет уагустуң тайбышы канчаар
калгал амыгыларын, дегееге амык чок байдалды кы-
чар хандыларын чугаалаккан болгай. Бистер Коммунист
партиянын бо таламы-биле мотак чок чорудун турар ажал-
чорудулаамагга септик ханы, чортгарылар турар бис.

Ылаңгы СЭКП ТК-ның Чилине секретары Л. И. Бре-
жневтин ГФР-ге ала-чорун болгаш оон үр-түндөдериң эң
чугула политиктиң боулушкун кыдыр, чүгө ийи күрү-
нелерин аразын амыктың харылдааларын база кады ажал-
дакчылар калбаргырын херээге эвес, харын Европа-
нык болгаш бүтү дегеегил байдалын үндөшүн-биле эки-
жидерин херээге үнөсеп четтес уугу кыдыр санап
турар бис.

Бистер мээң эш-өөрү тайбышын херээп бичкек дээр
күш-ажалың уугу-уугусту кирип, бистик төрөөн партия-
мыстың оон Топ Комитетинин дегеег тайбышын калга-
лаа таламы-биле мерген утааның политикамы деткип ту-
рар бис.

В. ПОПОВА,

Республика типографиянын дептерлер дептиң брига-
дир.

(СЭТА).

1973 чылдың июнь 17 — чер-чер Советтеринге соңулда хүнү

СЭКП Уугу-Хем райкому-

нун органиастыг ажалдар
кыдыр эргелекчи Шан-
гир-оол Самбуевич Ондар-би-
ле бистик корреспондентиниң
харылдакшы, чер-чер Совет-
теринин соңулдакчы бол-
гаш ажалдарын чоруп, тура-
каан соңулгап айтырар. Оон
харымлааны бола:

Чер-чер Советтеринин со-

БАКУ. Бакунун ийи дугаар

хлеб-булка комбинатында
хлеб бичкырыкчызы, Соци-
алисттик Күш-ажалдың Маады-
ры Аниа Хамуи Исмаилов
Галиевтин алаа ажалдап
келген үзүлгө дургузунда
бичкырыкчы хонуп доозуу-
аргалык хой. Ол коммунист
болла, беш чылдың үшкү чы-
лымын дагалаларын хуусаа-
дан эрге чүсөөдүр дээр чар-
ымын мурнакчыны, хой-

гулазынга белеткел ажалда-
ры соңулда Дүрүмүндө айт-
канын баураа чоруп турар.
Соңулда округтарын, участо-
тарын чоруп үзүндө тургус-
кан. Ажалы чоннар депута-
тарын район хоорай Совет-
динин депутаттарын канда-
даттарыга бүдүрүлгөниң мур-
накчыларын, ийитинин херээ
ады болуп берилген эштер-
ин депиткен. Ажалчы чон-
нар депутаттарын кыдыр
Советтеринин депутаттарын

кандидаттарын бедирини
доостур чокчулап берген.
Районун соңулда комис-
сиянын ийити хуралыга
ажалчы чоннар депутаттары-
ны Шатган-Арыг хоорай
болгаш Торгалык көдээ Совет-
теринде соңулдага белеткел
ажылдарын чоруп турары-
нын дугайын мугаалашкан.
Торгалык суурда көдээ Кул-
тага бажымын директору
Б. Момгул-оол удурткан ан-
тпунктуу эки дерип кылганын

кандидаттарын бедирини
доостур чокчулап берген.
Районун соңулда комис-
сиянын ийити хуралыга
ажалчы чоннар депутаттары-
ны Шатган-Арыг хоорай
болгаш Торгалык көдээ Совет-
теринде соңулдага белеткел
ажылдарын чоруп турары-
нын дугайын мугаалашкан.
Торгалык суурда көдээ Кул-
тага бажымын директору
Б. Момгул-оол удурткан ан-
тпунктуу эки дерип кылганын

Азербайжан ССР-нин ула-
гун артизи Муслим Магомаев
база депиттирген.
Мардактер районун Пун-
ия аттык колхозунда комсо-
молчу кыс Альбина Стоянова
ын удурткан эвөөн хонуп
бедик дүдүдүн өстүрүп
турар. Ол ажал-агынын иш-

чидерин ону Дар-Нарабах об-
ласты Советинин депутаты
нын кандак

НАЙЫРАЛДЫҢ АЧЫЗЫНДА

Партийжи амыдырал

Бүгү-ле ажал-агый болгаш култура тургузушкунуну талашып айтканыларын чедикширинг шийтпирлээрине улустарын найырамы кескү черин ээлеп турар чүве болганда, оон ачызы-биле кандыг-кандыг күзүңгү түннелер чедик адынын турарын кижик сепкил ханымышкыны-биле чу-гаалдаар-дыр.

Барымы-Хемчик районун ажал-ишчилери тоску беш чылдын шийтпирлери чылында боттарынын мурнуна салдырган планнинг оонааларын болгаш социалист хулаагелери чедикширинг күсөдир дээш күженишкенин ажал-лап туралар. Бо чылдын бирги кварталын түннели-биле алырга, улуттур, бүдүрткө, туугу, транспорт органи-зациялары болгаш колхоз, совхозтар планнинг оонааларын чедикширинг күсөткенер.

Күрүңгө эът сазарынын планы 114 хуу, сүтүнү — 129,7 хуу күсөткенгн. Эрткен чылдын бирги кварталында деннээрге, бир саар инектен сүтүнү саалазы 186 кг көвүдөн азы бо чылдын бирги кварталында бир инектен-не ортума-биле 415 кг сүтү саап алган. Колхоз, совхозтарга калбарган социалист чарыкша «Шекпээр» совхозтун ажал-ишчилери тилкелерин болган, анаа СЭКП райкомунун болгаш районун күсөткүн комитетинин шийтир Кызыл тууну тынмыкан. Ук совхоз күрүңгө сүт сазарынын

квартал планын 141,6 хуу, эъттин — 116 хуу күсөткен. Районда көдээ ажал-агый-ның мурнакчыларын саны чылдын-на өзүп турар. Он ажыг кадарчылар 100 хойга оонаштыр 90—105 чедир хура-ганын камгалап алган. Манаа «Шекпээр» совхозтан Ооржак Курседи, Монгуш Шыдыраа, «Барлык» совхоз-тан Хомушук Ууртук, Соли Биче-оол, «Большевик» кол-хозтан Донгак Оозак, Хомушук Дадла-оол болгаш ескелер-даа хамааржыр.

Мурнакчы саанчылар «Бар-лык» совхозтун Бижикти-Хая сүт-бараан фермасында Идия Оюн, Донгак Куулар, «Шекпээр» совхозтан Сарыг-лар Карат, «Большевик» кол-хозтан Кок-кыс Саа, Зоя Саа, Светлана Монгуш, Бора-кыс Саа бирги кварталда бир саар инектен-не 500—627 кг сүтү саап алган.

Часкы тарылга ажылын бе-дик агротехниктиг деннеде эрттирер дээш, механизатор-ларын, сугаткычтарын ара-лыга социалист чарышты партия, профивил органи-зациялары калбарган. Боттары-нын планнинг оонааларын хуу бур ажал күсөдир турар хову ажалдакчылары ра-йонда өзөөш аэс. Оларга «Шекпээр» совхозтун механизаторлары Зрес-оол Куулар, Кара-оол Ооржак, Уваш-оол Куулар, «Барлык» совхозтун Хомушук Шыдыраага уурт-кан сугаткычлар эвөөш, «Большевик» колхозтун меха-

низаторлары Ховалыг Бора-Хуна, Доста-оол Саа, сугат-кыч Кызыл-оол Донгак, Хо-мушук Дагдыр хамааржыр.

Районун улуттур бүдүрткө-гелери нити продукция бүдү-реринин планын 104,9 хуу, оон саарыназын 109,2 хуу күсөткен. Бирги кварталда эки түннелди Кызыл-Мажа-лыктын туушкуну заводуну кол-лектив чедип алган. Ол кол-лектив күш-ажылдын бүдү-рүкчүлүгүнүн планын 113,4 хуу күсөткен, планда ажыр 125 муу кезек туубуну бү-дүрүш, улуттур бүдүрткө-гелер аразына калбарган соци-алист чарыштын тилкелери бооп, партия райкомунун бол-гаш районун күсөткүн коми-тетинин шийтир Кызыл ту-гун анаа тыпсырын чедип ал-ган.

«Тыва даг-дугу» комбинат-тын интернационалчы коллек-тив эки түннелдерин чедип алган болгаш бирги кварталда Төрөн чуртка пландан ажыр 886 тонна сөртүг даг-дугун берген. Алган социалист ху-лаагелери чедикширинг күсөдирине мурнакчы ээл-чегер, бригадалар база эки-пактар болгаш коммунист күш-ажылдын шалыкчылары төлөткү салымшынын кир-гөөнөр. Манаа хамаарыштыр үрүмкестер сөрттар комплексте № 4 ээлчегин (начальник эш Зенков), арыглар фабри-када № 4 ээлчегин (началь-ник Дуктен-оол Дест), ком-мунист күш-ажылдын шал-ымчыларында слесарь Мух-

тасимовт, электр-слесари-ларын бригадир Дмитрий Ипигини, конвейер машини-зи Зоя Кууларын, «Тыва да-дугу» туугу эргелелинде Да-нырык Калдар-оолду, Лявдун Сыдааны, Очур Арапайын, Зи-наида Салчакты, Кузгет Ал-дын-оолду болгаш бүдүрткө-ни өске-даа он-он мурнакчы-ларын адап болур.

Ак-Довурак хоорайда бистип Төрөн чуртвустун 40 ажыр аны-буру национал улустары-нын оолдар, кыстары талгыс кижиге деп демниг ажаллап, чурттап турар. СЭКП ТК-ның Чингине секретары Л. И. Брежневтиң «Совет Социали-ст Республикаларын Эвеле-тинин 50 чылы» деп илетке-лине үндөйлөп, ажалчы чо-нуу интернационалчы эста-кижиздеринге холбаштыр ра-йонун партия, профивил, комсомол организациялары улут ажалды калбарган. Ра-йонун «Билиг» нитиализация-чир-черде өгө организацияла-рынын лекторлары чоң орту-зунга найыралдын, совет па-триотизмин дугайында хой сааныг лекцияларын номчу-тур. Оон-биле кады мурнак-чы лекторларын, илеткес-чилерин, политинформа-торларын саны өзүп турар. Оларга «Тыва даг-дугу» ком-бинаттын рудник директору Ф. Д. Галин, арыглар фабри-ка директору Г. Ф. Манан-ков, «Шекпээр» совхозтун директору С. И. Ильянов, «Барлык» совхозтун кол агро-ному В. А. Манатов, «Боль-

шевик» колхозтун бухгалтери Хертек Оолак хамааржыр. Клубтарга болгаш култура ба-жынарында аны-буру интер-националчы айтканы болгаш хары кезээлерин, дайынчы болгаш күш-ажылдын хоочун-нары-биле ужуражынышкы-нары өрттирер турар.

ССР Эвилелиниң тургусту-ганын 50 чыл оюнга турса-кааткан көдөңнү бот-тынын-гыр уран чула көрүлдөз ра-йонга чедикширинг эрткен. «Шекпээр» совхозтун Биче-Тей салбырынын ший бөлү-мүнүн киришчилери «Өскүс-оол» деп шийин белеткен көр-гүскөш, республика көрүл-дөз киржир өргөни чедип ал-ган. Чокта республиканын ший талазы-биле комсомол шекпээрчилерин шийин ху-лап алгаш, ук коллективке ийгили чергенни дипломун ты-ныскаан.

Апрель айда «Тыва даг-дугу» комбинаттың цехтер, ээ-чегер аразында бот-тынын-гыр уран чуулдун көрүлдөз эр-кен. Ук көрүлдөз 8 коллек-тив киришкен, түннелинде бирги чери арыглар фабрика-зынын, ийгилин төп бүдүрткө-гө лабораториязынын, үшкү-зүн рудникти коллектив ап, комбинаттын каткышкан проф-ивил комитетинин, болгаш комсомол комитетинин дипло-мун-биле болгаш өрөктөг ба-раалар-биле шийнаткан.

Районун бот-тынынгыр уран чула коллективтерин концерт программалары СЭР-нин 50 чыл оюнга, улустар-нын найыралыга турсакаат-канын, чогадыкчы өзү-биле эки тургустунганы өөрүчүгү болганын демдөөр черек. Библиотека ажалдакчылары интернационалчы темага ха-маарышкан литератураларын өң көсүк черлерге салып, дел-геп турар. Библиотекаларга «Планиннин чагылдары» үт-

па», «Бистип Төрөн чурту-вустун төөгүзү» деп темалыг беседалары кылгалаан. Бүгү библиотекаларда СЭР-нин 50 чыл оюнга турсакааткан: «Тоску беш чыл менээ, мен тоску беш чылга», «СЭР-нин 50 чылы» деп номнар белте-гезин органиастаан. Библио-текелер партиянын XXIV съез-динин шийтирлерин амы-дыралга боттандырыныче уг-ланган кыйгырылгы ажал-дарын чорутуушаан, совет улустун революшчу, дайынчы болгаш күш-ажылчы чаңчы-ларын калбаа-биле пропаган-далап турар.

Районун башкылар коллек-тив, комсомол, пионер органи-зациялары школаларын шериг-патриотчу болгаш ин-тернационалчы эста кижизи-деринче угланган ажалдарын чорудуп турар. Хой нация-ларын урутлары өөренип ту-рар Кызыл-Мажалык ортумак школында интернационалчы найыралдын класу ажалдап турар. Пионерлер эвилелде-кен, автономнуг республикалар-ны, хоорайларынын уругла-ры-биле чагаалажып, боттары-нын дуржулгазын солчуп ту-рар. Ол школаны пионерлер Польшанын, Герман Демократ-тыг Республиканын, Коми АССР-нин, Казахстаннын, Чу-вашиянын, Краснодарнын болгаш өске-даа хоорайларын урутлары-биле чагаалажып ту-рар. Интернационалчы кижиз-дилде ажалында 3 «А», 5—6—7 класстарын өөр-енишчилери илдепкели-биле кириш турар. Бо школада класстар ууртукчулары втор-ник саанында-ла өөренишчилер ортузунга коммунист мораль болгаш интернационалчы кижизидиле дугайында беседал чорудуп турар.

С. КУМУГЕТ,
СЭКП Барымы-Хемчик райо-мунун секретары.

ПРИМОРЬЕ КРАЙ. Беш чылдын үшкү чылында ажал-лааг кийрер деп турар эң чуугаа туугу — Басинскийн хомур-дун ургайында он куб ишкыр уксунутуг, боду чо-руу, Приморьеде эң уугу экскаваторун ажалдадып эгесей берген. Ол кончуг улут экскаваторун Новокраматорскийн Ленин аттыг машина туудууну заводу бүдүргөн. Ындыг экскаватор чор казар он муу кижини солугур.

Экскаваторун экипажы бо чылдын үш миллион хире кубометр чор казар.

ЧУРУКТА: улут экскаватор ажалдап эгесейринин мурнуу чарымында.

Ю. МУРАВИННИН ФОТОУ.
(СЭТА-ның фотохроникаы).

Часкы хову ажалдары

ОРГАНИЗАСТЫГ ЧОРУП ТУРАП

Чер ажалдакчыларын Бүгү-эвиле социалист чары-жына киришпийаан, Чөөн-Хемчик районун Чыргакы көдээ Совединин девиштеринде «Чыраа-Бажы» совхозтун тараа-жылары болгаш механизаторлары тоску беш чылдын бо ший-тирлери үшкү чылынын часкы ажалдарын органиастыг, бе-дик деннеде чорудуп турар. Бо чылдын ажал-агый нити-зи-биле 9279 га черге тарылга чорутар, оон 6100 гасы чулге тараа културалары, Кызыл-тас 2000 га, арбай — 1000, чинге-тараз — 800 га шолду ээлеп турар. Бүкүрүзаны 865 гага тарып олутуру көрдүнгн.

Совхозтун тараа-жылары чаагай дүжүттү өртүрүп аларда, сугаткычтарын чоп ажаллаар деп шийтирлөөн. Мынганга 1170 га черин сугатары көрдүнгн болза, оон улут кезинге наскы сугаткычтарын эки шынарлыг чоруткан. Ында совхоз дирекциясы 39 кижиз составтыг 3 эвөөнү тургускаан. Олар бот-оруга-чарыгалыг ажалдап турар.

Ажал-агыйга бо чызын план бугаар 3600 ганын шыгын эрте башыгар, 5679 га черин уур андылар дооскан. Ол ишкы совхоз часкы тарылганы кыска хуусаада, эки шы-нарлыг эрттирер сорулга-биле механизатор кадрларын ий ээдеге ажаллаар кылдыр четпелде шыдааны черле эки. Бо кыжын совхоз төвүнге 15 аныак механизаторну өөрелип ал-ган, амы уде олар шүптү часкы хову ажалдарында кириш турар.

«Чыраа-Бажы» совхозтун дирекциясы, көдээ Совет ажал-ишчилери бердиген кадрларын өстөрениче оза кичиңгейни салып келген. Мынгаларга көдээ Советтин депутаттары кол инешер М. Д. Кара, сугаткыч эвөөлөрүн ууртукчу К. Т. Семс-оол, Чыраа-Бажы салбырын трактор-хову бри-гадир К. С. Эртине, агрономнар М. С. Дамчат-оол, Л. Д. Ко-жай-оол дээш, оон-даа эске улутукчулар, тускай эртемни-

лери хамаарыштырып болур.

Совхозтун 3 трактор-хову бригадалында механизаторлар-нын ажаллап, чурттаарында таарымчалыг байдалды дирек-ция тургузуп берген: кызыл-булуннар, чунар-башынар док-таамал ажалдап турар, хостуг шактарында ойнаар херексе-дерин четчир кылдыр хандырган.

Көдээ Советтин куусекому часкы тарылганын чоруп тура-рын ургучууну контролонга тургузуп, бодунун хуралында чугалажып, четпелдерин илдерип, ону эдил алырын арга-ларын сүмелеп келген. Социалист чарыштын түннелин он хонуктап ундуртуп турар. Эрткен он хонуктун түннелин буга-гаар Чыргакы салбыра (эргелекчи көдээ Совет депутаты Т. Дөгө, агроном Д. Кожай-оол) Улут-Хову бригадалы тил-кели болуп үнгөн. Ук бригада 1000 га шолге кызыл-тас чаштыгар планын эрте дооскан. Ында трактористер К. Ло-жух, О. Аныр-оол, О. Зрес-оол олар хун нормалын ургудук 130—140 хуу күсөдир келген. Комсомолчу, повар С. Сер-жин механизаторларга амданныг чедип белеткээр талазы-биле мергезеэн.

Бо салбыра партбюро секретары башкы Буян Монгуш хо-ву ажалдакчыларын ортузунга политмассалыг ажалды эки тургузуп шыдаан. Кызыл-булунда активчилерин де-журниллаашканын органиастаан, агитхукустарын, «Прок-дид» деп шүтүмчүлөдиг хана солуну доктаамал ундуртуп турар.

«Чыраа-Бажы» совхозтун хову ажалдакчылары часкы та-рылганы кыска хуусаада, эки шынарлыг доозар дээш чүткүл-дүг ажалын ургучулевийаан.

О. КАРА-САЛ,
Чыргакы көдээ Совединин куусекомунун даргазы.

Часкы хову ажалдары

Часкы хову ажалдары

Часкы хову ажалдары

Часкы хову ажалдары

Часкы хову ажалдары

Часкы хову ажалдары

Часкы хову ажалдары

Часкы хову ажалдары

Часкы хову ажалдары

Часкы хову ажалдары

Часкы хову ажалдары

Часкы хову ажалдары

Часкы хову ажалдары

Часкы хову ажалдары

Часкы хову ажалдары

Эки шынарлыг, хой дүктү — чуртка!

ХОЙ КЫРГЫЛДАЗЫНГА БЕЛЕТКЕЛ

— Бо чылдын бистип ра-йонун ажал-агыйларын күрүңгө дук дуккаар план-чы эвөө-дөп, Виктор Григорьевич бодуна чугаанын эгелөөн. — Район нити-зи-биле 306 тонна дүктү күрүңгө бээр укуртук. Ылчаарга бисте кыргызда чогуур улут хойлар 83 муу ажыр. Бир хойдан ортума-биле 3580 грамм дук кыргып алыр болза, ам плав-ны күсөдир болур дээрини сааналалар кургуп турар. Эрткен чылдын бир башка оонаштыр 2,8 кг дук алыл-ган, мынаны доктаатынган план күсөдир дээр, хулаа-тескис элөөн каш тонна чедирбей берген бис.

— Виктор Григорьевич, ра-йон бо чылдын дук планын күсөдир болурун магады-лап калдыгы?

— Районун ажал-агыйла-рында бүгү хойну 70 хууу чинге-нарын, 23 хууу — чар-тык нарын дүктүг. Бодун дүктүг хойлар эвөөн. Оон ан-гыда, кыжык уде хойларын денгиздинде кошпатай азы-лар, сүт-биле үзүктөч чок хан-дырын келген. Ычганаш өдүт болгаш тоганд дүжөр дук эвөөн болур. Хойлар өрте ден-гиз, дүгү дүргөн хозамы, шы-нары эки болуп дээш, ажал-агыйлар ам хойларын холук-саалыг чедирбей берген бис.

— Районун ажал-агыйла-рында бүгү хойну 70 хууу чинге-нарын, 23 хууу — чар-тык нарын дүктүг. Бодун дүктүг хойлар эвөөн. Оон ан-гыда, кыжык уде хойларын денгиздинде кошпатай азы-лар, сүт-биле үзүктөч чок хан-дырын келген. Ычганаш өдүт болгаш тоганд дүжөр дук эвөөн болур. Хойлар өрте ден-гиз, дүгү дүргөн хозамы, шы-нары эки болуп дээш, ажал-агыйлар ам хойларын холук-саалыг чедирбей берген бис.

Бир-Хем районун колхозтары болгаш совхозтары тоску беш чылдын шийтирлери үшкү чылынын хой кыргыздазын-га канчаар белеткен, бо талазы-биле кандыг ажалдарын чорудуп турарын чугаалап бээрин райкуусекомуну көдээ ажал-агый эргелелин кол зоотехник Виктор Григорьевич Михалёвтан бистип корреспондентивис дилөөн.

Чуул — чаапын сары-биле деми-соди чогуур үзүңгө дөшпүл кылдыр чорутуру болур. Бо чуугаа ажалда мал ажалы-нын тускай эртемнигери бол-за, совхозтарга чогуур өйүн-де чорудуп, малын эгелөөн дооскан. Ам ийги уудаа он чаштыгарын май 21-де эгелээр бис. Колан хойну канчаага ты-рык канчаалам, хоран бүдү-медиг ээлдирини тускай херексе-биле хойларке чаш-тыгар. Ылчаарга саргылар эг-елеш, тогтуп калыр.

Оон майы, хойжулар ботта-ры дук чидирин бодурбей-биле хойларын кып, караган чок, ак черлерке кадарым, кан-жаала чула бастыган дүктү уур-ла чымы, шоодалап ту-рар.

Бо бүгү хемчегер район дук планын илан-ла күсөдир-рини магадылап тургузуп турар.

— Кыргыда пунтуктарында байдал кандайды?

— Ыске хой кыргыздазын июнь 15-те эгелээр болгаш август эгелөөн чедир ургучу-лар. Районда 4 кыргызда пунтукту бар. Кыргыда чедир ам-даа четчир үе бар дээш, пунтуктарга септелге кылдырып сонгарлатпаны до-вар эгелээр айтмышкыны ажал-агыйларга берген. 4 кыр-гыда пунтукту шүптү 166

алектрилг кыргызда агрегат-тары ажалдаар. Пунтуктар-нын орош-саваз бар, ам чаа туур ээл эде кылдыр пунтук чок. Оларын колдудууш ап-тан, арыглары, дозун, пла-кат азыры, агрегаттарын эр-ти туруштарыга башкылары негетинин турар. Оон-биле черелештир, ажал-агыйлар электрлиг кыргызда агрегат-тарын артк кезектерини тыннып алырыне улут ки-жигейин салып турар. Чикээ, «Кызыл тараачын» колхоза ам-даа 26 агрегат херек. Ра-йонга шийтирилген 226 агрегат, 1500 бис, 200 дымрак, 115 ээлгир өзек херек. Бо чүдүрлөк чымын ажал-агыйлар «Сельхозтехника» салбырында кириген.

— Хойну дүргөн кыргымы-нын өрөбүрү аргам силер-нин районун ажал-агыйла-рында кай хире негээрээ-нид, Виктор Григорьевич?

— Районун 4 ажал-агый-ларында бүгү 166 кыргызчы-ны 69-зу дүргөн кыргызда-нын мастерлери болуп турар. Чикээ, «Өлк» совхозта 48, «Саянда» — 18 кыргызчы-ны аргага эчпне мергезеэн кижилер. Дүргөн кыргыздазын арга-зын «Кызыл тараачын» би-ле «Хадик» колхозтарда кош-

как ажаллап турар. Бо чы-лым бүгү-ле ажал-агыйларга хойларын чугула ол арга-биле кыргымын органиастаар бис. Мынганаш пунтуктары база арга таарыштыр дээрэн турар алаар. Адак сөөлдөдү, дүргөн кыргыздазын район конкүрүзү база эрттирер бис. Анаа шүтүгөн кыжылар рес-публика конкүрүзүгө кириш ужураут.

Баз бир чуугаа чуул — дүк-тү ший класста, сөрттөп а-валалар болур. Бо талазы-би-ле бисте байдал эки. Тус-тус ажал-агый бурундала мер-гезидик классифицирер бар. Олар боттарынын ажалында дыма мергезеэн дээрин эр-кен 1972 чылдын түннелин көргүскөн. Колхозтарын бол-гаш совхозтарын фабрикаже чүдүрүп чоруткан дүгүлдөн уул-ла кызыла, торгала бол-баан. Ону барымдаалам, бо чымын кыргыттыган бүгү дүктү кыргызда пунтуктуу-га-ла класстап, сортаан, шүтү-ла фабрикаже өттүр чоруда-ры-биле тырып боодалдар деп шийтирилээр бис. Ол чо-рук ажалды дыма чингелдери бээр, дүктү Туранга эккен ка-тап чапар чорукту болдурбас.

Оон-биле чергелештир, ра-йонда хой кыргыздазында бе-леткеч чаа эгелеш, четпес чо-руп турарын минин чугаа-лаар херек. Уе манавас бол-гай. Кызыл чүвени баш ууду бүдүрүп алганы ажиттыг. Ычганаш ажал-агый буруу бо чуугаа кампаныга белет-кеди шалышкын чорудар ужураут — деп, кол зоотехник бодуну чугаазын дооскан.

ЧЕТКЕЛЕКТЕ

БАЛГАЗЫН суур улут, чурткачылары хей. Ки-жи-де буруу оон бажы-цын кайы башылар аан. «Ре-волюцияны чалыкысы» кол-хозтун баштаар черинде ал-тын албас бола хожок. Ол бодал-биле куудууну ку-ду халтыныс. Чор чоругура шугуңиң эрткен бидиртир эвес, ажал шыгынын төгө-ни боттарымыс безин эс-кербей барып-тир бис. Ам канчаар, асас дие айттыр даяир болбай, черде бил-кир турар ийлаан дээш, де-лар ээтинис. Дөңгөм херек-тиг, узун шыгыг кижик му-рунуста баш бар чор. Адаа кожаландыр хан келгеш, док-тай бердинис.

— Сафоновтун бажымын би-лир силер бе?

— Иван бе? — деп, удур то-дарадып айттырган, бистип ма-ниависке чалатпайн-даа ки-рип кедди.

— Дөөжө, дорт-ла, — дээш, кедээр эй, берген, шоолдоп орун-чирик чок куудуучуе айтты. — Бо куудуучу Тай-бык дээр, А Иванны канчаа-рылар ол?

— Чуугаа хергелеш чор мен — дидим.

— Ону дөмөй-ле бажымын-дан тыппас силер. Оон хоо оолдун эгелей берген.

— Иван Петровичтин дыка-ла тапшыр дээр силер ала? — деп, оон сөз эрп, сонуга-дым.

— Тапшыр. Күш тапшыр-деп, тывалашкан, оон боду-нун дымдына чугалааган — Ол дээрге бугу амыдыралы ма-биле холбашкан кижик. Ке-жээ, кызылмай, черле мы-лаап кайгычыл-ла кижик, мал дөдө тышкан садар. Ой, хо-дун эрттир берим! Чедип ке-дирбис, бажымын бо-тур. Оон кадым Ан Лароновна дээр. Чалык чаагай, чууга-нок, эки кижик. Бажымында чок-ла болду бе. Хой төрүп эгелөөн, хойжуларда сандай-га орай бай бар эвес.

Кижиквис үлгеш, бистип-биле байылашкан, өрү шигей бажымын. А бистер хойжу-нун бижиниче углаптыныс.

Бистип-биле чүлге тапшы-кан доран:

— Олурун, шайлаар — дээш чордак шыгыг, хуруң шайрадып кижик — Анна Лароновна ол болду.

Хойжу кайда ирги? — деп айттырдым.

— Кыштаанда ийи хонду, хой оолдуй берген. Мен база инаар бар дээш, машина ма-нап тур мен. Силер кайнаар углаарынан ол?

— Иван Петрович-биле хо-орексир дээш. Оон кажан ча-нып келтир?

УСТУУ-СУРКИ

ЭЛЧЕГЛИГ кадат дуга-йында СЭКП Тыва обко-муну тоску пленуму чу-гула доктадып хулаап ал-ганын бээр элөөн үе эркен. Бо талазы-биле дыка улут ажалдар Тандыда «Рево-люцияны чалыкысы» кол-хозта кылдыган. Бүгү хой-жуларын 85 хууу, суурда бажымын. Оон бирээниге кирип, шайлааныс ол.

— Силерин кыштаанар черле шору ишкыжыл — деп, Иван Петровичтен чугаа эредим.

— Кажавыс ам-даа чогуур негелдечет четпес. Ычганаш чаа канчааны тууду турары бо. Ол болу бээр, ам-ла амы-раар улус бис. Мал, кижик дег, чымыг, чырыкка инак, дөңгөм канчаага туруускаар. Мен ам хой ажалында 27 чыл болуп тур мен, оон иштинде 13 чыл бо көдөзөө эркен. Ажал-биле чугалааган, мал чок чурттап шыдаан алганын кижик мен. Кымын тууду, хой дайгырытар алганын ма-ла, мал-биле халбаганчып келген кижик илчанын кан-чаар. Ичганаш хойжу бол-ганыма чоргаарынар мен.

— Элчеглиг кадат дугайын-да чүп болуп турар силер, Иван Петрович?

Опак-тилек чаныг, шим-тепир оолдар дег, Иван Пе-трович таваар чугалаан эге-лед:

— Саян артында ажалдап чоранынын санааска, чүлге Тывага ажалдап келген 43 чымынын онунда төрүрү хой ажал келдим. Чылда-ла ортума-биле чүс хойдан 107—108 хураган, 4,1 килограмм дун ал келдим. Ону катыш-тыр түннел кезиге, күрү-

не чеге хире орулга ап, ону чонун материалдыг чаа-гай чоругуна бараалгадып, чуртук эвөөмнүг кучууна бижылаан-дыр? Ам болдур-рунчар даа. Ол-ла бугуңу үндөйүн чүдө-дир? Хойжуа, оон күш-ажылда-дыр. Кү-рүңгө сени база коммунис-ти, кайы хире ажалдай-дыр сен, ол хирени төлөп бээр. Чан-гыс чикентен, эрткен чылдын чикээндөп ап көрөөлү. 603 хомудан чүске оонаштыр 127 хураганын алдым. Ху-лаагем 115 хураган турган. Бир хойдан 4,3 кг дүктү кыр-гыдым. Хураганынын неге-риден чардаа, бирөөн-ле 28 кг болган. Ычганаш ам чыл-да шалыгын 1475 рубль тур-ган болза, пландан ажыр про-дукция дээш 1644 аныак ал-дым, илчип келгө, ай са-зында ортумак шалыгын 260 рубль болган. Бо-ла бүгү кан-чап чедип алдыган деп бо-дээр силер? Оон-биле силер-нин сааналар ээлчеглиг кадат дугайында айтканы-нары харымаласаан мен.

— Оон ийи чүп чугалаан болур силер, Иван Петрович?

— Бистип колхозтун бүгү малчыларын ээлчеглиг ка-датче шилөөн. Ажал чик-каа, харымаласаган-даа, үр-түннелдиг-даа алганын. Бис-тер үш хонуктап ээлчег-лиш турар бис. Ол эе таарымчалыг. Чүдө дие ур-даа эвес, берге-даа эвес, ол үе иштинде кижик бажымын-да кандай-даа ажалын кы-лып четтигитер болгаш сеп-кил халдыр дымштыган алыр. Мен бодумун эжим Иван-диз ийи чыл кадарчылан келдим. Оон мурунда бир эш турган. Ажалга кызым-даа бола, арагаже еудуглап алганын, илчашпал колхоз баштаар черинге сөглөш, хостаттырп канчаан мен. Хойжу кижиге арагаларын дээр, мал бажын кууда-дыр, дөңгө-күжүн артыла-ры, каража-котгарла тава-рыштырар-дыр. Арагачылар-ны болгаш чалгачыларын ма-ка чагдаткан-даа херек чок. Чангыс сөс-биле чугалаарга, ээлчеглиг кадат дээр, беким органиастыг күш-а жыл, културтур амыдырал, ки-жизиг чурттаган дээш ажал-дары-дыр. Оон тодартып ба-рымдаамы эркен чымын бис-тин колхозтун 100 хойдан 106 хураганын, бир хойдан ортума-биле 4,6 кг дүктү ал-ганы-дыр.

Б ИСТИН чугаанын Иван Тимофеевич Шипулинниң кыйгалаан үе кире берди. Бажындан үе халышкан, че-де бердинис.

— Чү болду? — деп, Иван Петрович айттырды.

— Корбес сен бе? Бо-бо — үш — деп, кижиквис хөдөк дүдүрөөн тур. Корбес — бир улут ак хой үш хураган оолдапкан болду. Оларын не-зи-биле каттай шалыкка са-галып, тускай канчаагыне чо-рутулар. Хойжуларын өөр-үмкүзүн чүдө дээр?

— Бөгүн төрөз 5 хой 11 хураган берген ол-дур — дээш, Иван Петрович чаш уруг дег адыш чаксап, сам-манчыларын соонче көрүп алган кайгырып тур. Шалы-ла, өөренип оон каракта-рынын чакы булчегейин келгени эскерип каап, оон мал-маган дээш кайы кире бердингенин, бугурамын улам хайыгып, тууду.

— Чыл бүрүдө-ле доктаа-мал беким көргүзүлгелер кандай арга-биле чедип ап турар силер, Иван Петрович?

— Чү дээр чүдө, малга ишкыжыл дээр бе? Чок, чан-гыс ишкыжыл баала-ла эвөөн. Хамык укур — чүтүкүдө.

— Хой оолдай берген үеде кандай азам ажалдай турар силер?

— Бисте 794 хой бар. Оларын төрүрү мындыг: февралда — 250, мартта — 300, апрельда — 240. Ону дөрт ки-жи ажал, майга чедир тура туучул-ла билер бис. Хүндөс хойну ээлчегин көрүп, хура-галларын хайгаар, удур демдөп, тускай канчаага ажалдап турар бис.

СОВЕТ ЭВИЛЕЛИНИҢ МАРШАЛЫ И. С. КОНЕВТИ ОРНУКШУТКАНЫ

Шериг талазы-биле шылта-
раггай ажилдакчы, талант-
тыг полководу, Совет Эви-
леелин ийи дакыр Маады-
ры, Совет Эвилелин Мар-
шалы Иван Степанович Ко-
невти Москва май 23-те со-
дугу оруктүдөз.

Совет Армиянык М. В.
Фрунзе аттыг Топ бажыны-
нык (САТБ-ни) Кызыл ту-
тук залын кайырмадакчы э-
зу-биле шыткан. Кайырмада-
кчы кара постери-биле ха-
жылаан дайынчы туктарын
мөгөйтп каан. Чектер-биле
шып, пимен беджэште ме-
даль кийип, мага-бодун
салган хааркаа. Оң мурун-
да И. С. Коневтин кара по-
сте-биле хаажылаан портрет.
Кызыл сырткыгыштар кы-
рында — Маршалдын сым-
ды, Совет Эвилелин Маа-
дырынын ийи Алдын Сылды-
зы, чеди Ленин орден, ө-
ске-даа орденер, медалдар.
Оларын аразында ЧССР-ни
Маадырынын Сылдызы, Моол
Арат Республиканык Маады-
рынын Сылдызы, социалист
болган өскө-даа чурттарын
орденери, медалдары.

Москва хоорайнык болган
областык ажилчы чоннары,
Совет Армиянык болган Ше-
риг-Далай Флорунун солдат-
тары, сержанттары, прапор-
щиктери, офицерлери, гене-
ралдары болган адмиралдары,
социалист чурттарын чеп-

сентиг күштериниң төлө-
көдери деңгиз партиянык
пимен огу, эрес-маалар да-
йыкчы болган таланттыг
полководу содугу баулаан
кызыл дөш САТБ-ге уук-
соксал чокка көп турганар.
Олар хой саппыг чектерин
экип салгылаан.

Совет Эвилелин Марша-
лы И. С. Коневти орункуда-
ры организастар чакан ко-
миссиянык кижигиерин
зүндүгү таанымал турган.
Кайырмадакчы аялдам
чагылаан турган. Мөкөш
кижиги мага-бодун салган
хааркакты Совет Армиянык
Топ бажыныдан үндүргөн,
катафалк-терге кырынга сал-
ган. Чымаллаан кайырмада-
кчы баулаан кылымгаан,
Кызыл шөкө утлаан чору-
кан.

Кызыл шөк. Индирерде —
Совет Армиянык болган Ше-
риг-Далай Флорунун марша-
лары, генералдары, адмирал-
дары болган офицерлери,
СЭП ТК-нын кижигиери,
СЭП-ниң болган РСФСР-ниң
Дэди Советтериниң депутат-
тары, министрлер, СЭП-ниң
куруве комитеттериниң дарга-
лары, партия, совет, хой-ни-
ти организацияларынык тө-
лөкөкчилери, хамааты бол-
ган Ала-чурт дайынчык
кижигиерлери ачаа база тур-
ган. И. С. Коневти орункуда-

Маршал Коневтин шылта-
раггай полководу таланттыг
болган организастар ача-
мерген Ала-чурттуг утук да-
йынчылар аар-берге чыда-
рында илерээ.

Ала-чурттуг утук дайын-
чы соода Маршал Ко-
невтин камгалаан күчү-
зүн, СЭП-ниң Чексектиг
Күштерин бажылаарында
утук салымшынын кийген.

И. С. Коневти Варшава Ке-
реэтинин кижигиери чурт-
тарын каттышкан. Чексе-
ктиг Күштерин Коз коман-
дылаанынча томулаан тур-
ганы оң утук ачы-хаажыла-
нык болган шылта-раггай ше-
риг начальниги таланттыг
укуп керемин болган.

Маршал Ко-нев утук ком-
мунисттик дайынчынык бол-
ган патриоттуг амдыралын
чурттан эрттирген. Ол бистиг
партиянык хой-хей стезиле-
риниң делегаты бооп, СЭП
ТК-нын кижигиери, СЭП-
ниң Дэди Советтериниң депу-
таты чакгыс эвес удаа со-
дугу чорашан. Иван Степа-
новичиниң чырыктыгы оу-
кери бистиг чурттарын
кажал-кезде утуктур-
бады-биле артар деп И. И.
Якубовский түңгөндө чута-
лаан.

Совет Эвилелин Маршалы
И. С. Коневтин оң бер-
ген. Совет утук, Чексектиг

Күштерин дайынчылары
утук оскундурга таварыш-
кан. Шылтаргай совет ше-
риг ажилдакчы, алдарыг
полководулары бирээ,
Совет Эвилелин Маршалы
Иван Степанович Ко-
невти деп ол чутаалаан.

Иван Степановичиниң ал-
дарыг дайынчы керектери
болган утук кижигиериниң
партиянык бистерге, өрткөн да-
йынчы кижигиеринге
оңа билидир. Иван Степа-
новичиниң совет утук, армия-
нык болган флотун дайын-
чылары хаажы-биле үндү-
лөп, оң партиянык болган
ажыл-керекти бедик шылар-
ларын, чагай саппыг-сетки-
ли үнелеп келген. Ол бодун
утук амыдыралын болган
организастар мергектин то-
роон партиянык болган со-
вет утуктуг херээге буру-
ну-биле берип чорашан. Ол бол-
за дайынчы чыскалда со-
дат шыкар чурттан, ажил-
дай чораш, мөкөш.

Совет Эвилелин Маршалы
Иван Степанович Ко-невти
оң кылым чораш херээ бажы-
гыч холдарда болган совет
дайынчылар оңу тайыг күш-
ажылды идегалыг камгалап
турган эш билер бис.

Дараагында СЭП-ниң МКХ
секретары Л. И. Греков чүве

Бөгүн—Африканың хосталга хүнү

Геиньянык болган Ноган Мыс ортулуктарың хамаарышпас
чорукунун Африка партиянык патриоттарың эрес-шуду-
гу чепсектиг демиселиниң ол чылынык дугурунда чурттуг
девискэриниң дөрттүг үш чыгам кези хосталган.

Хосталган райондарда чер-черин чаз эрге-чагыргазы тур-
густунган, социал-экономика депшигелги, чаартылгалары
боттандырып турар.

ЧУРУНТА: хамаарышпас чорукунун Африка партиянык
дайынчызы дыштанылгызың ховар дээн үелериниң бирээ-
зинде.

(СЭТА-ның фотехрониказы).

ДЕЛЕГЕЙ БО ХҮННЕРДЕ

КОЛ КИЧЭЭНГЕЙДЕ

Делегейниң парламаны кол
кичээнгей СЭП ТК-ның
Чингиле секретары, СЭП-ниң
Дэди Советтериниң Президиуму-
нун кижигиери Л. И. Брежнев-
тиң ГФР-ге аян-чорук кылды
чорашынык утуктамын-
лаан. Москва биле Боннун
аразында чутаалажышкын
ийи дэди деңгээге чорутканы
уластарын тайык кады
ажылдакчылаан политика-
нык амыдыралга өндүр
улуз күштүгүн бүүредиг
бадыткал болган. Совет Эви-
леи мидиг политиканык чо-
рулун турар деп, солунар
айткан.

Ол аян-чорук тайынчы
быжылаарында, уластар а-
зынык харылдааларын
практиказында тайык ко-
жолго дотунаашкыннык
принциптерин бадыткаарында
эң чутула база бир бажы
болган деп, барым-герман
«Унзере пайт» солун дем-
деген. Дэди деңгээге совет-
барым-герман чутаалажыш-
кынлар чутула Европанык
политиктиг байдалыга эвес, ха-
рып Чоон болган Барын
чүктүг аразында харылда-
ларга инитил-биле база ба-
рымдаалаттынар садларын
болган турар деп, япон «Сав-
кей симбуи» солун үнелген.

«Дем каттыштырып ажил-
дарың аржалары-ла хой»,
«Европа тайык болган кады

база бир кезин болган, «соок
дайынчы» чурб беш чыл
дугурунда үргүзүлөп кел-
ген үеинде Чоон болган
Барын чүк күрүлелериниң
аразында тайык харылда-
лары тудурычы, хүндө-
лөп, дем каттыштырып
ажылдарыңа чүгүлдө бооп
турар деп, Л. И. Брежневтиң
чутаалаанык венгр солунар
оңа көскү демдегелдеп, ба-
рым-герман теледөңгө
оң чутааанык парашан.

Югослав «Ворба» солунун
демдеген турары: «Л. И.
Брежневтиң Боннга чутаала-
жышкынлары Европалык дү-
штүгүг байдалык коммюни-
стика, оңу Европалык коммуни-
сттер дугайында бооп турар
болган болур чутаалажыш-
кынлар барымдаалар тур-
пур болур садларын бооп
турар. Ол чутула. Ук чутаала-
жышкыннар, ыңгайлаш, шы-
нап-ла чедипкиниң деп
үнелдир».

Индиянык информация
агентилерди Л. И. Брежнев-
тиң барым-герман теледө-
ңгө чутааанык тодарай
тайыбырлап парашан болган
Европалык тайык кожа-хелбег
дотунаашкыннык политика-
нык быжылаарыңа база
дүштүгүг байдалы улам
чавырмалдырыңа оң ий-
гырын оңаалап демдегелдеп.
Л. И. Брежневтиң ГФР-ге
чорашы болган оң түңгөдө
дүштүгүг байдалы улам
чымдаалыңа бараан болур
деп олар демдегелдеп.

(СЭТА).

Л. И. Брежневтин аян-чоруунун дугайында В. Брандтының бундестагга медеглели

БОНН. (СЭТА). СЭП
ТК-ның Чингиле сек-
ретары, СЭП-ниң Дэди
Советтериниң Президиуму-
нун кижигиери Л. И. Брежнев-
тиң Германиянык Федератив-
тиг Республиканың чораш
аян-чорук — делегейниң ийги
дайынчынык довулган соода
«шылтаргай» болушунун бол-
ган деп, ГФР-ниң федерал-
дык канцлиери В. Бранд май-
нын 23-те бундестагга меде-
глелдеп, Л. И. Брежнев ийи кү-
рүлелериниң аразында чутаала-
жышкыннык төөгүгүг укур-дузанын
демдегелдеп деп, чазактык ме-
деглелин чутаалап тура, кан-
цлер айткан. Федералдык чазак
ол аян-чоруктуг бодун,
оң түңгөдө-даа боттут
чүлү кылдыр үнелеп турар.

Боннга ат салган үш ду-
гужулаа база түңгө меде-
глел — Совет Эвилели-биле
бистиг харылдажышкыннык
тургузуунун чутула тудуш
кезектери. Ангы-ангы инитил
системаларын төлөкөкчилер
лоор бооп турар, ийи күрү-
лелериниң политиктиг удуруткучу
ажылдакчыларың аразында
салал-оңалды хууда чутаала-
жып болур арта оң база-ла
дудуваа чутула деп, В. Бранд
оң ийи чутаалаан.

Европалык аймак чок чорук-
туг болган кады ажилда-
жышкыннык темаларын Л. И.
Брежнев биле мен кончут ыла-
вылап чутаалашкан бис деп,
канцлер оң ийи чутаалаан.

Аймак чок чорук айтты-
ларын чутаалажык талаа-биле
инити-европа чөүлөдү хура-
лы эң дүргөн аялдарыңа
сонундагы Совет Эвилели
илергелдеп алынаткан дээр-
зин ол демдегелдеп, ГФР бол-
ган барын чүкте оң дем
каттыштырып турар күрүлелер
ол чөүлөдү хурады чында-
ларын уламдыктарыңа
сонундагы эвес дээрзин
СЭП ТК-ның Чингиле сек-
ретарыга чутаалаан мен деп,
В. Бранд оң ийи чутаала-
ан. Брандтың чутаалаанын
эзулар алдыга, баш бурун-
гаар эң белеткенин тургаш,
ол чөүлөдү хурады чедипки-
ниң болурун хандарын
база эргекчү чутула.

Топ Европалык чепсектиг

Чилиниң президентизиниң конгресске дыңнады

САНТЬЯГО. (СЭТА). Чилиниң президентизин Сальвадор
Альенде чурттуг политиктиг болган экономикай байдалың
дугайында чыл бүрүдө кылды айтканын национал конгресс-
тиң ийи палатасын каттышкан хураалыга дыңнаткан.

Чилиниң делегей байдалын президент тодарайлап чута-
лаан, чер бөмбүрээниң күрүлелериниң хой нуруу-биле най-
аиралдыг харылдаалар барын, оларын калбартырыңа рес-
публиканың белегин демдегелдеп. Чили-биле делегейниң хой-
хей чурттарың чакгыс эп-сеткилдин ол оңаалап демдегелдеп.

С. Альенде оң соода чуртка революстуг чаартылгаларын
улам хамалдарын чутаалаан. Помещиктериниң холгаарлап
турган сугаттыг шөлдөргүг бүтү черлерин хавырып алдыр
херек кырында довулган. Чурттуг даг-руда байлактары бу-
руну-биле күрүне холуңа шылаан. Бергелер турар-даа төс
бүдүрүс көүлөдөн. Чөүлөдөр тысырыңа ажылгаар хоре-
глелерин 90 ажыг хууу — күрүне контролдола деп, ол чу-
таалаан. Чуртка социал-экономикай чаартылгаларын бот-
тадылар, күрүне эргелен-балкарыңа ажилчы-чон-
нуң калбаа-биле киржир оруу ажалаттыңан деп, президент

демдегелдеп.

Экономика талазы-биле сорулгаларын чутаалааш, экономи-
кай инитил секторун быжылаарың чутулаан, ачаа
организастар чаартылгаларын чорударын, илангы чакгыс
ай удурутканы тургузарың болган оңу план эзулар кал-
дыр экономика талазы-биле айттыларын шиттирлери ха-
мыкты муруй кижилерин боттарың күжүниңкинеринден
хамааржыр деп, ол салгыдырар.

Республиканың Президентин оң ийи удурулукчы үе-
диглериниң чөңгөзүгүг үдүлдерлер кылды турарын, чуртта
демократия болган тайыкка барым үедегиттерин кыя-
нык турарын айткан.

Болуңу политиктиг буураашкыга таваржыр дей берген
реакция билгеш, фашисттер аргаларын ажим-биле ажиллап тур-
ар аптарган деп, ол чутаалаан.

Ажилчы чон, инитилдин
демократия болган патриотчу бугу күштери ачаа ойтур ша-
вышкын бооринге бөлөн турар укурлук дээрзин Президент
айткан.

ПРОТОКОЛГА АТ САЛГАН

ВАСИШГОН. (СЭТА). Ажык
далагай болган оң агаар де-
леминге оңал-оңалдактар
бөзирин чайдалап дугайында
Совет Социалисттик Респу-
бликалар Эвилелин чазалык
Американың Каттышкан Штат-
тарының чазаның аразында
1972 чылдын май 25-те чар-

ПРОТОКОЛГА АТ САЛГАН

ган дугурулаага капсырыла
болдурган протоколга Васиш-
тон чоотула Десла Макнейр
шывээге ат салган.

Протоколга Совет чазактын
өмүнээниң СЭП-ниң Ше-

АФГАНИСТАН. Кабулдуң политиктиг институтунда специалистериниң баштайгы
доогул үнүүшүнү чаз болган. Ол институту Совет Эвилелиниң детимче-биле тут-
кан.

Кабул районнарының бирээнде 60 гектар шөлдү ол элээн. Ачаа 1500 студент
өөренир. Студентилериниң эргезинде 78 аудиториялар бар, оларга лекцияларын дың-
наар болган лаборатория кичээлдерин эрттирер, ында нити чуртталга черлери болган
стадион-даа бар.

ЧУРУНТА: институт хоорайжыгажының нити хевир.

(СЭТА-ның фотехрониказы).

ААҢҮС ТҮЛҮШКҮННАРЫНЫҢ ФРОНТУЛАРЫНДА

Ажылчы чоннуң эп-сеткил каттыштырылганың быжыгышкыны

Капитал чурттарында ботта-
рынык эргелери дөш ажилчы
чоннарың демиселиниң күш-
тери үргүзүлөп турар.
Ажылчы чоннар соксал чок-
ка өрткөтөр аартаарын сокса-
дыр, ажил төлөвирин ула-
ггытарын, амыдырал-чурт-
талганын болган ажилдары-
нык байдалдарын экинжиде-
рин чедип алдыр дөш, дем-
селдиң чүл-буру арта, хевир-
лерин ажиллап турар. Шыл-
гаттыңан арта — ажил со-
скадыр аңаа кол чепсек бооп
турар. Ажил соксалдырыңа
сөөлгү үеде аңы-аңгы проф-
ессилеринден эвилелешкен
ажылчыларын дем кат-
тыштырган демисел улам
күштөй турар. Ажил со-
скадыр эгелес берген, ажим
талазы-биле ажим-хажыла-
рында кыңчадар эп-сеткил кат-
тыштырылганы эп-сеткил кат-
тыштырылганы илергейлээр
ажыл соксалдышкыны-би-

ле, ажил соксалды туралар-
га дуза чедирер фондуга кин-
ер ажа-херекти чымдыра-
ры-биле, ажилчыларын
эргелерин боогдот турар
кайы-бир каттыжымшынык
продукцияга хамаарыш-
тыр кыңчадал кылдыр хемчег-
лер алыр-биле ажил соксалды
база капсырылган турар.

Ажылчы чоннар шудургу
демисел чорудуң эп-сеткил
каттыштырылганы ажил со-
ксалды тураларын негеделде-
п хавырып бөзирине бугу-
рулге ээлериң үргүлчү албадан
кээр. Шудургу демисел чору-
да келгениң болган нити
национал ажил соксалды-
шкынын эрттирер деп
инитирилген болгангың тү-
нөлдө Италияның 750 муң
башкылары болган өскө-даа
ажылдакчылары утук че-
дипкиниң болган. Олар
ажыл төлөвирин улаггытар,
ажылдарың байдалын

ажылдык база школалары
ажылдакчыны ажилчыны
эргектиң системаның ха-
маарыштыр хой-хей чаарты-
галар кылдыр деп айткан
күш-ажыл керээниң проф-
ессилер төлөкөкчилери-биле
кады эң болотай ат салыры-
че чаанты албадан.

Италиянык почталарың
болган телеграмманың 180 муң
ажылдакчыны база ийи
тигелдеген болурун чедип
алган: ажил төлөвирин ула-
ггытар болган чуртка поч-
та ажилын чаартыр деп
айткан коллективтиг керээ-
ге профессилерин болган
чазактың төлөкөкчилери ат
салган.

Финляндиянык банкылары-
ның 20 муң ажаа-хаакчы-
лары ажил соксалды ийи
негеделдеп дугурунда үргү-
лөп келген, оң түңгөдө
ажыл соксалды ажил то-
вирин улаггытарын чедип

ДООЗУКЧУЛАРНЫ ЧАЛАП ТУР БИС КЫЗЫЛДЫН ПОЛИТЕХНИКУМУ

Тыванын лаг үлөтүрүмү болгаш тузат
организацияларынын бүдүрүлгө черлерин-
ге ортумак тускай эртемнине специалистер-
ни белеткери-биле 1964 чылда Кызылда
политехникуму ашты.

Эрткен 9 чылдар дүргүзүндө техникум-
нун материал-техниктиг баазаы өскөн.
Улуг болгаш эки шынардыг чаа өөредилге
базынында бүгү-ле херектиг өрөөндөр, зал-
дар төлөвилел баураа көрдүнгөн. Ында ам
68 муң аңг акпанын өөредилге херексел-
дери бар.

Техникумун чыл бүрүдө сургуттар
хүлээп алар планы улуг. Ортумак болгаш
сөөк чыл школаларынын 300 доозукчулары
манаа чылдың кирип болур.

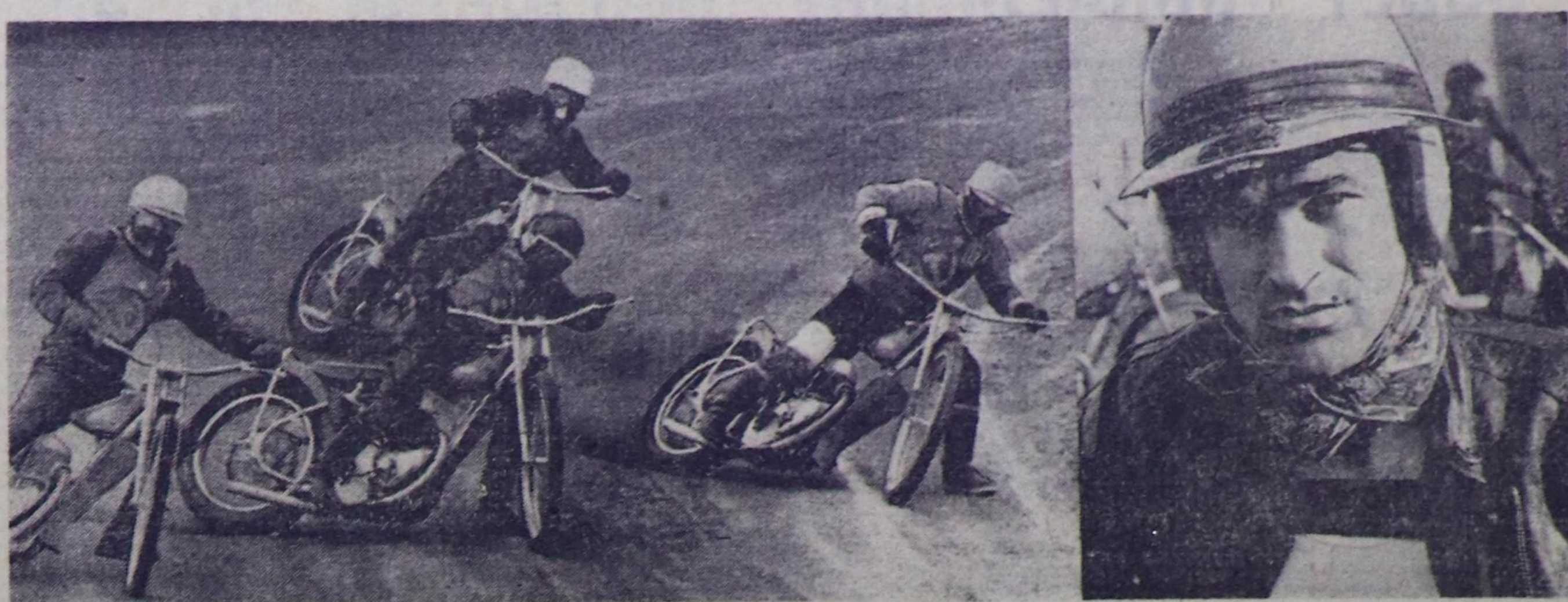
Топографтар, геологтар, дагжылар, казы-
мал байлак баалагычтары, электр-
триктер, план болгаш тузат ажалдакчыла-
ры болурун күзүн 1128 аныктыр ам тех-
никумда өөренип турар. Олар тускай мер-
жеддин азын-бүрү эртемнени өөренип,
хөй-ниити болгаш култура-массалыг
ажылдарга, спортка кирип, солун студент
амыдырал-биле чурттап, келир үеги Тыва-
нын бүдүрүлгө черлеринге ажалдаарына
төптөп белеткенип туралар.

Эртем-техниканын амгы сайыралынын
үзүндө техника талазы-биле тускай эртем-
нине специалистерни бүдүрүлгө кириш-
тези улам-на чугула апар чыдар. Ынчалза-
да бистин республикада чамдык анык-
тар техниктиг билгелерни чедир үшөөсөй
турарындан чүгө бистин техникумга эвес,
а чуртун тускай дээди өөредилге черле-
ринге бестин тыва школалар доозукчулары
эвээш кирип турары хомуданчыг.

Тыванын улуг бүдүрүлгө черлеринде геоло-
гия болгаш топография ажылында, ту-
зат ажалдакчылар аразында техниктиг по-
литиканы боттандырып политехникум дооз-
канын кел сорулганы болур. 1968
чылдан бээр техникумун хүндүсү болгаш
кежээги салбырлары нийтизи-биле муң
ажыг анык специалистерни белеткээр.
Олар ам Ак-Довурак, Хову-Аксы комбинат-
тарда, республиканын тузат организация-
ларында, Новосибирск, Красноярск хоорай-
ларда, Ортаа Азиянын, Ыраккы Чөөн
чүктүн бүдүрүлгө черлеринде ажалдап ту-
ралар.

К. КУЖУГЕТ.

Кызылда политехникумун директору.

ҮРГҮЛЧҮ ХАЙГААРААЛЫ

Бистин республиканын де-
вискээринин хөй кезин арга-
арыг. Олар бистерин аң-мени,
куштары, кат-чымын, моого-
ри-биле чөмгөрүп, кадыкшылы-
ысты экижип, хөрүнүнү
үрелдир чоруун болдурбайн, кө-
дө ажал-агыл културалары-
нын дүжүдүн бедирерине
улуг үжүр-дузалыг болуп ту-
рар. Бойдустун каас-чаражы
агаарын арыг экижип кижини
чайгаар-ла хөгүт болдур-
кээр.

Ындыг турбуже арга-ышты
багай камгап, караатп тур-
ларыстын түнелинде өрт
болу бээр таварылгалар эвээш
эвес. Ол чүдө кижини
буруузу-биле болуп турар.
Аңчылар, балыкчылар,
качылар, аян-чорукчулар,
маш белеткелчилер болгаш
өскө-даа чамдык кижилер че-
ре чааа оварычма, кичөөн-
гей чок болтулар. Таакин-
лаш, одаганлаш олуң эчи-
зинге чедир өжүрбес, ара каа-
каш баргылаар. Оң уламын-
дан өрт үнөш, ажал-агылар-
га улуг когаралды чедирип ту-
рар. Аңаа хамарыштыр чам-
дык чижестерден азын. Эр-
тен чылын Бижиктин-Хал ор-
тумак школынын ажалын-

нары одалага херекээр ыш-
ты аргадан үндүр сөөтүп ту-
ганнар. Школага тускайлап
каан участоктун ортузунга бир
куртаг төш өрттөтүп, кыза
бөөрө өлчө кым-даа кичөөн-
гай салбаан, ол-ла хөөрө каапкаш
чоруй барганнар. Аас-кежик
бөөр, арга даамалдары аңаа
таваржы бергеп, өөскүп өргөп
өрттү өжүрүп кааннар.

1971 чылда Аялгытын
ыш ажал-агылын 28-ки
кварталыга өрт болу берген.
Ийи та хире черин хөмө ап-
шудай берген өрттү ыш
ажыл-агылын ийи ажал-
дакчызы өжүрүп дөш чору-
ган.

Өрт өжүрүп улаустан, күш-
дем түп бөөрин Аялгыт
ортумак школынын директору-
ндан ынтан дилер кылдым.
«Устук классын өөреникчи-
лери тарап чагылай берген-
ди» дөш, ол херекке албаан.
Оң «Шекпээр» совхозтун сал-
быр эргелекчилерне бардым.
Эргелекчи-даа, контора чанын-
га турган улаустар-да дуза-
лашпаан. Ам канчаар, район-
нун ыш ажал-агыл черинин
кол десини ыш Винченко
телефоннадым. Ол өрт коман-
дазын доран-на чоруткан.

Ону өжүрүп кагдым. Ынчал-
за-да өрттүн өөскөзүнге мен
буруулу бооп арткан мен. Өрт
болу бөөрө хөй черге улус ду-
зуреп турган сен дөш сов-
хозтун чамдык удуруткучлары
мени элээн чөмөзөп келгенер.
Боттарынын частырын ол
дарталар, сөөлүндө 1972 чыл-
да, ол-ла кварталга 30 ажыг
та черин ыажы өрттөтүп
калганда билгенер.

Бисте дерт лесник бар. Хай-
гааралда турар черлерин араз-
ы ырак, оруу берге, дагыл-
даштыг. Ынчангап улуг бер-
гелер таваржып турар. Район-
нун ыш ажал-агылын ажал-
дакчылары ынтан берге-
лер турар-даа, хуаңгөнгө ажи-
лын ак сеткидиг күсөдөп
келгенер.

Ажал-агылда бир четпес
чүвө — өрт хайгааракчызы ту-
рар бөжик суургаларын чок
бооп турары. Аялгыт чогуун-
га бестин үн ынтан сууга ту-
тар болза, даамал кижиге ды-
ка таарымчалыг. Ылалыг
чакмы, күсүк үелерде оң
доктаамал хайгааралды чору-
ларына дузалар.

А. ИЛУШИН,

лесничийн дузалакчызы.

Көдээге ажилдаар дизе...

СЭКП-ин XXIV съездинин тоску
беш чылда күсөдери-биле көдээ ажал-
агыл бүдүрүлгөсүнүн мурнунга салган со-
рулгалары кончуг улуг. Көдээ ажал-агыл-
нын бүгү адыралынын материалдыг баа-
заы экижил, механизаттылган турар
болганда, ол сорулгалар ыял-ла күсө-
төп ужурул.

Бүдүрүлгө мурнакты технологияны
калбаа-биле ажаллап турары-биле хол-
баштыр, Тыванын совхозтарында болгаш
колхозтарында тускай эртемнине кадрлар,
ылалыг ферма эргелекчилери, бригадир-
лер, салбырлар артыкчылары оңа негет-
тип турар.

Амгы үеде үстүндө айткан эрге-
жуааларда колдунда тускай белеткел киж-
илер ажалдап турар. Ол чорук бүдүрү-
лгө мурнакты технологияны негеттө-
рине моолдап, ажалдыг организация-
ларын эри аргаарын уламчылаарына
чедирип турар.

Республиканын совхозтарында болгаш
колхозтарында тускай эртемнине —
агрономдары, зоотехниктери, мал эми-
лерин, бухгалтерлерин болгаш техник-
механиктерин Кызылда көдээ ажал-агыл
техникуму белеткен турар. 1973 чылда бе-
яны оңу 200 кижиге доозуң үнөр.
Август айда техникумун бирги, ийинги

курстарында 8 болгаш 10 класс дооска-
нарны хүлээп алыр. Техникумга өөрени-
ри-биле көдээ ажал-агыл бүдүрүлгөсүн
ажылдап турар, көдээ ишке болгаш те-
лээш бойдуулаа ынак, тускай эртем чедир
күсөдөп ажаллап турар. Совхозтар болгаш
колхозтар ажал-агыл удуруткучлары шил-
п, бузулгалар-ынакчыларын тудукаш,
чорудары күсөчиг. Көдээ ортумак школа
доозукчулары чамдык дашыналгаларда бу-
дүрүлгө ажалдап тургулаа болгай, ың-
чангап оларын тускай эртем шил-
п алырына дузалары чугула.

Чикээ, бистин техникуму дооскан, тех-
ник-механик деп тускай эртем алган киж-
илерге бүдүрүлгөн кадык-даа алы-
рына ажалдаар эргени берип турар.
Олар автобүдүрүлгөсү, тракторларын
болгаш комбайнларын техниктиг халды-
рылгында, мал фермаларында, трактор
бригадаларында, сугарылта отрядтары-
нда бригадирлеринге ажалдап болур.

Келир үеде совхозтарга, колхозтарга
болгаш өскө-даа көдээ ажал-агыл бүдү-
рүлгөсүн ажалдаары-биле тускай эр-
темнине ажалдаар анык оолдарын
болгаш кыстарын Кызылда көдээ ажал-
агыл техникуму манап турар.

Г. БАЛАБАНОВ,

техникумун директорунун ораалакчызы.

Чедийшкынниг болуңар

Чыл савында-ла бистин Барыш-Хемчик районун орту-
мак школаларын дыка хөй өөреникчилер доозуп, бешини
билгенин аттестаттарын холга
тудуп, амдыралча оруун
уламчылап турар. Чүгө эр-
кен чылын бестин 215 өөреник-
чи оңу класкы дооскан.
Оларны иштинде 26 кижиге
дээш, 48 өөреник ортумак
белеткел черлеринге улай
өөренип кирген. Артыкчылары
амгы үлөтүрүг хоорай —
Ак-Довурак болгаш колхоз,
совхозтарда ажаллап, тоску
беш чылдың планын олаа-
ларын хуусаа бетинде кү-
сөдир чаатый херекке үжү-
хуузу кирип туралар.

Бөгүн бистин 6 ортумак
школаларында 230 ажыг
оңу класкылар сөөлүг кон-
ганы диннап турар. Бо дээрге
анык кижиге бүрүзүн амы-
дыралыг чагыс улаа болур
өөрүлчү байырал. Олар эр-
кен кууң боттарынын школа-
зынга бирги класкы дунма-
ларын хүлээп ап, оларга баш-
тайгы кичээлдиг конгазыл
алыскен болгай. Ам оңу
класкыларга сөөлүг кон-
ганы бирги класкылар чамдык
турары бо.

Бистин школаларында
сөөлүг конганын хүвүн ба-
йыраалды-биле демдээри
чагыс апарган. Ол хүн чүгү
канчаарынын планы баш бу-
рунгап тургустунган. Школа-
ларга бөгүн спортту маргыл-
лаарга, концерттер, тургучи
походтар эрктелээр.

Сөөлүг конганын хүвүдө
доозукчулары күрүе эжа-
менерин чүгө 4—5 демдөк-
терге дузаарын болгаш амы-

дыралча-шын орукту шил-
п алырын күзөр ужурул бис.

Районун школаларында
даштыкы дыл, физика, мате-
матика, химия эртемненин
талазы-биле кадрлар негетти-
п турар. Мону барымдаалып
көргөп, тус черин үндөш
туртукчалары, оңи өөредил-
гегей 8 доозукчуу Красно-
ярский педагогика институту
чедир азын-бисе конкурстан
дашкар өөрөшп чорударын
лашпап турар.

Каш хонгап оңу класкы-
лар күрүе эжаменерин ду-
жаап эгелээрлер. Ынчангап
ол шыгадаларга чедийш-
киннералг болурун доозукчу-
ларга база катал күзөр-дир
бис.

Д. ШАВЫРАА,

районун инспектору.

«Шынның» материалдарынын изи-биле

КОЛЛЕГИЯ ЧУГААЛАШКАН

Бижилер-биле ажалдаары, чон мурнунга бараан болуру хүндүлүг болгаш хары-
салгалыг сорулга. Жамаат алаң хүлээлгенин ажаллаш, чамдык кижилерин нүүр
чок, чонга каржы калалыг болуп турары харааңдыг. Оңи чижээге «Тинелгес» сов-
хозтун кол бухгалтери Нина Гордееваны айткан болур.

Көдээ бижикчинин ол дугайын-илереткен чагазын хынал, хөмчө алыры-биле ре-
дакция шилчкен. Совхозта партия комитетинин диннатканы болза: Н. Гордеева-
нын дүжүметинг, донгун байдалын хыналда бүрүн барыткаан. Совхозтар каттыжылга-
зынын коллегиязында ол айтканын чугаалашкан, Н. Гордеевага хөмчө хүлээлген.

ШЫНГЫ САГЫНДЫРГАН

Хову-Аксы суур Советинин күсөдери чокта болган хураалында, ында № 6 ма-
газинин садымын Надежда Ахсанованы дугайында айтканын чугаалашкан. Чам-
дык чугула бараннарын таштыларын чачырын садар, магазинге келген кижилерге
эвизден эвес, дензини, хөмчөгү болуңа ажалгыт кылдыр бузгалдыр турган.

Хомуздалы ылап хөмчө алыры-биле, оңи редакция шилчкен.
Хову-Аксы суур Советинин күсөкүм харгазы О. Мазюткинанын диннатканы болза:
Надежда Ахсанова буруузу билгенин, оңу шынгы сагындырган.

Бөрү — хоралыг араатан.
Ол Совет Зөлелиннин бүгү де-
вискээринде бар. Чүгө Согу
Дөштүг онеанда болгаш Са-
халында чок. Бөрү черлик
болгаш азырал амытаннар ту-
дуп чип, амыдырап чоруур.
Чамдыкта нат аймаан чып
чир.

Бөрүлерин жездиргези
январь, февраль айларда бо-
лур. Жездиргелге соомаа кыс
бөрү 60—62 хонгаш оолдап-
тар.

Бөрүлер дыка кайжар. Олар-
нын үңгүрлерин ижи көрбөс,
ажыт черге кылдыр. Бир үң-
гүрге 3-тен 14 чедир өр-
зөнтөр бар болгулар. Олар
эзүп, аорууп колгөндө ижи
кончуг айылдыг апаар. Бөрү-
лөр улуска, ажал-агыга
улуг карама-когаралды чедир-
ип туралар. Ынчангап
оларны чылдың кайы-даа үе-
нде узулчак чок кылдырын
хөйлу дүрүмде айткан.

БӨРҮЛЕРНИ АГЛААРЫНЫН ҮЕЗИ

Бөрүлерниң оолдаашынын

бистин Тывага апрель төңчү-
зүндө май айның бирги чар-
тыныга чедир үргүлчүлөр.
Ынчан бөрү оолдарын өлүрүп,
аглаары кончуг ажытыг. Ын-
чалза-даа хөчүч аңчыларын
мындыг дүжүлүгүн билгил
алыры артык эвес. Жездиргелге
үзүндө бөрүлөр өөр-өп апаар.
Ол үеде оларны аглап, сегир-
тири, бир талазында, улуг-ла
ажык бербес, а ийде, олар
каржы-дошун, холтан-чазы
апаар болгаш хөй малды-даа
кырып каап болур, кижиниң-
даа амы-тынында айылдыг.
Ынчангап дүжүлүгүлүг аңчы-
лар кыс бөрүнү оолдап алы-
рын манап тургаш, бөрүлө-
рүн хөй-биле узулчак турар.
Чаш инитер тылып кел-
генде чүгө эр бөрү аңап,
чөмчү тып, оларны чөмгөрүп

Эгелээр. А кыс бөрү оолдарын

ижи неделя дүжүлүгүндө ка-
бас. Оларны кадык-кара-
тал, чанынга чыдар. Ындыг
таварылгада эр бөрүнүң
изинге таварышкан, оңи ис-
тээр болза, ол чайгаар-ла бө-
рүлөр туралгаа чедире болур.
Бөрүлөргө карантар ажал-
агыттын изери-биле олар-
ны ада-иеси кады чөмчү ди-
леп чоруу каар.

Бөрүлөр үңгүрлерин ылаш-
тар, төштер адаган, дилги-
лерин, морзуттарын эргил
үңгүрлеринге кылып алыралар.
Үңгүр ылап-ла суг чогуу че-
ре турар. Чамдыкта суглуг
черден үш километр ажыг
чөре-даа кызып алгылаар.
Бөрүлөр, ховар таварылгада,
ханы оңгаларга-даа төрүп

Алыралар. Үңгүр чогуунга кан-

дыг-даа чөм, сөк чытырбас.
Всезор дамылап кааптар.
Ынчангап бөрү үңгүрүн тып
алыры кончуг берге.

Бөрүлөргө бир ай эртенде
үңгүрдөн үнүп, оңи чанынга
ойнап, оңи улгаска дигит амы-
таннарын канчаар тудуп алы-
рына өөренип эгелээр. Олар
бир ай, бир ай чартын хире
болгаш үңгүрүн нагаш чо-
рултарлар. Чогуу-на ынан
ачкы ыттар эдиртип алгаш
оларын узулчак, өлүрүчү чо-
гула. Ол аглаашынын июнь
төңчүзүндө чедир чорулуп бо-
лур. Оңи ылай бөрүлөрин
үңгүрүн, ижээй берген че-
лерин тып алырының бир ар-
газы бар. Ол болза, эр бө-
рү өтүңүп улууп тургаш, би-
лип алыры-дыр. Ону динчап
нааш эр бөрү элээн нааш ка-

тап харылаар. Ынчан оңи- биле үр чугаалашпайн» бө- рүнүң бээр оруун дозуп, оңи дегээрди наар болгаш эр- тенде оларын турлаан дил- лээрин уламчылаар херек. Эр- теги чырык имирин амылгаш улушунуу кататтар болур. Бөрүлөргө бичини турда бөөр өтүңүп улуугаа негээ — эр, эргениг имирде — кыс бөрү харылап улаурун билп алыры артык эвес. Бөрүлөрин узулчактынын таарымчалыг үзүл ол. Ынчалза-даа оларны аңчы ыттарын дузазы чөк- та шүптүзүн өлүрүп, чок кы- лыры бергедей бээр.

Аглаашкын болурун бөрү-
лөр баш удуз билп нагаш,
олар эртенерин өскө чаа че-
ре шүптүзүн көжүрүп апаар.

Ындыг таварылгада аглап, се-
ртишканын 2—3 хүн иш-
тинде соксадып кагза чоруур.

Бөрүлөр тудуп, херер ыт-
тар улуг, шыырак, дидим бо-
лур ужурул. Аңчы ыттарын
кижиниң будунуң чанынга чы-
дар кылдыр чачкытыргаш,
кижи улуп турда — оңи өт-
түмөс, бөрүлөргө сезиг бер-
бес кылдыр өөредип алыры
кончуг ажытыг. Ону ыңчаар
өөредип алырынга мындыг ар-
га кончуг дузалыг. Ыттын
дүмчүлүгү чурал негиреш,
оңи баан кыскалдыр тутнаш,
идинтин бажынга орай баг-
лап алыр. Ынчан үш бажын
көдүрүп шыдаас болгаш бут
чанынга ыңчаар чыдып өө-
ри бээр. Нагаан ол кижиниң
командазын ханын чок кү-
сөдип чакчыга бээр, ыттар-
ны чүгө ыңчан бөрүлөргө
салып болур.

А. САНЧАТ,

охотовед.

НАЛЫН АССР. Трен талазы-биле делегей маргылдаа-
зы Европаның дөрт чуртунга — Югославияга, Германиянын
Федеративтик Республикасына, Венгрияга болгаш Чехослова-
кияга үш хонун бурунгаар хары угда эгелзэн. Делегейин оң
чемпионды эгелзериң мурнуу чарында бистин чуртуусу-
тун эң шыырак тренчилеринин шүүдө маргылдаалары Эли-
стага болган.

ЧУРУНТА: шүүдө маргылдааларын тиилекчи, СССР-
ниң спорт мастери В. ТРОФИМОВ (Ровно хоорай) оң талазын-
да, а салайгы талазында — маргылдаа үеи.

В. ВОНОГУТН фотограф.

(СЭТА-ның фотохрониказы).

Телевидение

МАП 25-ТЕ

МОСКВАДА

16.40 — Оңуң телекөртүзүгү К. Зяларон — «Хаалың өр-
шээ». СССР-иниң М. Горький аттыг Москва академик-
тиг театрынын шил-п. 18.00 — «Уе». Информастыг програм-
ма.

КЫЗЫЛДА

18.30 — Телемедээлер. 18.45 — «Окада бажыңгыш». 18.55
— «Напопал кадрларын дартаннаар чер». 19.15 — Телемедээ-
лер. 19.25 — Чарлаалар, реклама.

МОСКВАДА

19.30 — «Дилээшкын». Дамчыдалганы С.
Смирнов чорудар. 20.20 — «Кинонапарма». 20.30 —
22.00 — Чалсар. 22.00 — «Кижиге болгаш хөйлу». Юри-
диктиг эртемнениң доктору А. Безуглов дамчыдалганы
чорудар. 22.30 — «Сенга музыка». Документалдыг телефильм-
инг баштайгы үндүрүлгөн. 22.00—23.30 — «Уе». Инфор-
мастыг программа.

Редактор В. С. ШАРАВИН.

ӨӨРЕНИРИН КҮЗЭЭННЕРГЕ

Тыва АССР-иниң Кутлугу

министерствоу 1973—1974

өөредилге чылында конкур-
стан дашкар даразында дээди
болгаш ортумак өөредилге че-
рлеринге үндөш тыва кад-
ралары өөрөшп чорударын
чарлап тур:

1.) Ленинградта күрүнениң
театр, музыка болгаш кинема-
тография институтуна:
а) шии режиссеру;
б) театроведение;
в) театр техникасы база
шии дерилгези.

2.) Москвада күрүнениң
аттыг театр училищезинге
(дээди өөредилге чери).
шии болгаш кино актерла-
ры;

3.) Москва консерватория-
зынга;
4.) Новосибирск консерва-
ториязына;
5.) СССР-иниң М. Горький ат-
тыг театр училищезинге
театр техникасы база шии
дерилгези.

6.) Москвада күрүнениң Су-
риков аттыг уран чуралга ин-
ститутуна;
а) уран чуралга;
б) графика.

7.) Тапкентиниң театр та-
лазы-биле уран чуралга ин-
ституту.

8.) Москвада күрүнениң Ку-
лтура министерствоуунуң кад-
рлар кылдындып таймалыры
ап болур. Адреси: Кызыл. Ле-
нин куудучуу, бажын № 15,
телефон 34-16.

9.) Москвада күрүнениң Театр чуралга уран чү-
лүгүн болгаш консерватория-
ларга, училищелерге кирери-
ниң эжаменни июль 11-тен
25-ке чедир өртөр. Култура
институттарына август 1-тен